

ישיבת הכותל - ירושלים

שיחת הרה"ג אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת בא תשס"ה

תפקיד הטבע בעולם

אדם רואה רק מה שרוצה לראות

"ויהי בחצי הלילה, וה' הכה כל בכור בארץ מצרים... ויקם פרעה לילה..." (שמות יב, כט-ל). פֶּרַשׁ רש"י: "ויקם פרעה - ממיטתו". מה רוצה התורה לומר לנו בזה? מה אכפת לנו היכן היה פרעה ברגע של מכת בכורות? התורה רוצה כנראה להראות לנו בזה, עד כמה הכביד פרעה את לבו. תשע מכות כבר עברו! תשע פעמים התקיים כל מה שמשה רבנו אמר! החרטומים כבר מזמן הגיעו למסקנה ש"אצבע אלקים הוא" (שם ח, טו). עבדי פרעה גם הם אומרים לו: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש, שלח את האנשים... הטרם תדע כי אבדה מצרים"? (שם י, ז). גם העם המצרי מכיר בגדלותו של משה: "גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם" (שם יא, ג). הבכורות שחוששים למות במכה העשירית מתמרדים ("ילק"ש תהלים תתפ"ג). לכן כתוב "לְמַפָּה מִצְרַיִם בְּכֹרֵי מִצְרַיִם" (תהלים קלו, י) ולא "לְמַפָּה בְּכֹרֵי מִצְרַיִם", כי הבכורות היכו במצרים שסרבו לשלח את ישראל כדי להציל את הבכורים ממיתה. ["לְמַפָּה מִצְרַיִם בְּכֹרֵי יִהְיֶה" = על ידי בכוריהם]. גם פרעה עצמו כבר הבטיח כמה פעמים לשחרר את ישראל מחמת קושי המכות. ובכל זאת בליל מכת בכורות... פרעה הולך לישון! לא ידוע אם אמר "המפיל" או לא אמר "המפיל", אבל הוא הולך לישון, ובשעת חצות הלילה הוא שוכב במיטתו כאילו לא עומד לקרות דבר. איך הוא אינו מכנס ישיבת ממשלה דחופה לדון במצב?! מה יקרה אם משה יצליח להרוג חלק מהבכורות? הרי משה כבר הראה את כחו. כבר "איתמחי גברא" להביא מכות על מצרים, ואם כן יש להקדים רפואה למכה, להקים צִנְתִּי "סהר אדום" לטפל בפצועים, או צותי זק"א לטפל בהרוגים, או לפחות להתפלל לאלהי מצרים. אבל פרעה אינו מבצע אף אחת מן הפעולות הללו. הוא הולך לישון. "אין מה לדאוג, הכל יהיה בסדר. אף אחד לא ימות". זוהי הכבדת לב מוחלטת. פרעה אינו מודה ביכולתו של הקב"ה למרות שראה אותה תשע פעמים. כל מה שעבר כאילו לא היה. כי אדם רואה רק מה שהוא רוצה לראות, ומה שהוא אינו רוצה לראות הוא אינו רואה.

[בענין זה, שאדם רואה רק מה שהוא רוצה לראות: מסרו לי שנאמרה כאן בישיבה בקורת קשה על הצטרפותה של "יהדות התורה" לממשלה. אבקש להעיר על כך: ודאי, תכנית ההתנתקות איננה טובה. גם "יהדות התורה" שוללת את ההתנתקות. אבל צריך להבין שיש גם צד שני למטבע. מה עם חורבן התורה והיהדות שגרמה הממשלה הקודמת? נכון שיש להצטער על המתנחלים שעומדים להיות מגורשים מבתיהם וממקורות הפרנסה שלהם, נכון שיש גם סכנה בפניו חלקים מארץ ישראל ומסירתם לידי אויבינו, אבל צריך לחשוב גם על

האברכים בעלי המשפחות שהממשלה פגעה קשה במקורות פרנסתם ע"י הקיצוץ החד בתקציבי התמיכה בכוללים. הרי גם חורבן ישראל יש בזה וגם חורבן התורה. ומה עם המקואות שנסגרים מחוסר תקציב? ומה עם הבלניות ששכרן הוא כאלפים ש"ח לחודש בלבד, וגם את זה לא נותנים להן? רב אחד, אב לששה ילדים, אמר לי לפני זמן רב, שכבר ארבעה עשר חודשים לא קיבל משכורת! ומאז כבר עברו כמה חדשים, ואינני יודע אם כבר קבל. גם זה הוא חורבן ישראל וחורבן התורה גם יחד. ומה עם החינוך העצמאי שבסכנה? "אם אין גדיים אין תישים" (ירו' סנה' פ"י ה"ב). אם לא יהיה חינוך לא יהיו לומדי תורה. ומה עם המשפחות ברוכות הילדים שנפגעו קשות? הרי כל הדברים האלה אינם פחות חיוניים. ארץ ישראל חשובה אמנם עד מאד, אבל גם הדברים שהזכרנו חשובים ביותר. בלי תורה וגמילות חסדים הרי העולם אינו עומד. אלו הם שניים משלשת הדברים שהעולם עומד עליהם. גם ארץ ישראל לא תהיה בלי זה, וגם לא גוש קטיף. מה הפלא אם כן על "יהדות התורה" שרוצה להציל מה שניתן להציל ולכן מצטרפת לממשלה? היא לא תומכת בהתנתקות, אבל אין דוחים נפש מפני נפש. אי אפשר לדחות את כל הנפשות שהזכרנו מפני הנפשות של גוש קטיף. צריך לחשוב על הכל יחד, ולא לראות רק חלק מן התמונה].

נשובה מצרימה. מלך מצרים ראה תשע מכות ועדין לבו כבד. אנחנו ב"ה נמצאים כבר אחרי מכת בכורות, אחרי קריעת ים סוף, אחרי מתן תורה, ואנו כן צריכים להפיק את הלקחים מהמכות שקבלו המצרים ומכל הנסים שראינו. מהו הלקח שעלינו להסיק מכל הנסים הללו? אומר הרמב"ן: "מן הנסים הגדולים המפורסמים (שהיו במצרים), אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה; שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכו' לנסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם!" (הרמב"ן בסוף פרשתנו). אין "טבע". ראי' שמים אינם מים, הם יכולים להיות גם דם; הם יכולים גם להיות באותו רגע עצמו דם בשביל המצרים ומים בשביל ישראל. האור הוא אור בשביל ישראל וחושך בשביל המצרים. הארבה אוכל כל מה שהוא יכול, אבל אינו מזיק במקום שבו הוא אינו צריך להזיק (בארץ גושן), וכן הערוב ושאר המכות. ראי' שהטבע אינו טבע, שהכל מעשה ה'. אם כן עליך להבין שהדברים הטבעיים גם הם מעשה ה'. "כל דברינו ומקרינו כולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם".

הטבע - נסיון לאדם

ה"בית יוסף" הקשה, כידוע (באו"ח סי' תר"ע): מדוע קבעו חז"ל שמונה ימי תנוכה ולא שבעה? הרי ליום אחד היה

בְּגֵד? (ירמיהו יב, א) גם נביאים אחרים שואלים על כך (עי' חבקוק א, ד). וקשה: הרי כפי שהסברנו, מוכרח להיות בעולם מצב של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, שאם לא כן לא יהיה מקום לשכר ועונש, ומהי א"כ קושיית הנביאים?
חושבני שצריך להבין את דברי הנביאים הללו לא כקושייה אלא כבקשה. הנביאים מבקשים שה' יקח מאיתנו את הבחירה, ויחזיר אותנו למצב שהיה בגן עדן קודם חטא עץ הדעת, שהאדם היה מוכרח בטבעו לעבוד את ה' (אלא שגם במצב זה יש עדין בחירה מסויימת, ואכמ"ל בזה). מפני שהתכלית האמיתית היא שאדם יהיה מוכרח לעבוד את ה', שכל מהותו תשאף לעשות רצון בוראו, כמו המלאכים ושאר הנבראים, שכל מהותם היא לעשות רצון קונם, השמש והירח "שמחים בצאתם ושישים כבואם עושים באימה רצון קונם", וכך גם האדם היה צריך להיות. על זה מתפללים משה רבנו חבקוק וירמיהו, לחזור למצב הזה שהיה לפני החטא, שכן המצב הנוכחי, בו הטבע מסתיר לאדם את יד ה' ולכן יש בחירה לאדם אם להיות צדיק או להיות רשע, הוא מצד אחד טוב לאדם, באשר יש לו אפשרות לקבל שכר רב כשהוא אכן בוחר בטוב, אבל מצד שני יש בו גם מעין מרידה במלכות שמים. כל שכן שיש הרבה אנשים שלא בוחרים בטוב. ועל כן הנביאים מתפללים שמצב זה יתבטל.

למה הבחירה היא מעין מרידה במלכות שמים? ענין זה מתבאר מדברי הנביא. הנביא אומר אצל יואב בן צרויה: "וְהַשְׁמַעָה (על כך ששלמה הרג את אדניה בן חגית) באה עד יואב, כי יואב נָטָה אחרי אֲדֹנָיָה, ואחרי אבשלום לא נָטָה, וַיִּנָּס יואב אל אֶהָל ה'" (מלכ"א ב, כח). וקשה: בשלמה מה שיואב "נטה אחרי אֲדֹנָיָה", זוהי באמת נקודת חובה ליואב, ומהווה סיבה טובה בשבילו לברוח לאהל ה', שמא יעשה שלמה משפט לא רק באדוניה אלא גם בתומכיו. אבל מה ש"אחרי אבשלום לא נטה", זוהי הרי נקודה לזכותו של יואב ולא לחובתו, ואם כן מדוע היא נזכרת כאן בפסוק כסיבה לבריחתו אל אֶהָל ה'? בפשטות היה אפשר לפרש, שהכוונה היא שיואב "יותר מדי" לא נטה אחרי אבשלום. היינו, שכשמרד אבשלום באביו, הרג אותו יואב בניגוד לפקודה מפורשת של דוד שלא להרגו (שמו"ב יח, ט-טו). יואב מפתח עתה שגם הריגת אבשלום תִּחְשַׁב לו כמרידה בדוד, כמו הנטיה אחר אדוניהו. אבל חז"ל לא פרשו כך. חז"ל פרשו: "ואחרי אבשלום לא נָטָה - שביקש לנטות ולא נטה" (סנה' מט, א). אמנם יואב נמנע מלתמוך באבשלום, אבל "הוא אמינא" לתמוך בו - היתה לו. ועל כן גם זוהי סיבה לבריחתו לאהל ה', כי אולי יעשה בו שלמה משפט גם על אותה "הוא אמינא", איך זה שלשר צָבָא דוד היתה "הוא אמינא" לתמוך באבשלום. נתאר לעצמנו שפרצה מלחמה בין אנגליה לצרפת, ויעמוד שר צבא אנגליה וישקול אם לתמוך באנגליה או לתמוך בצרפת. מה נגיד על שר צבא כזה? הרי זה בוגד! מורד במלכות! שר צבא ששומע שפרצה מלחמה, צריך לגייס מיד את הצבא, את חיל אוויר, את חיל הים, את כל מה שניתן לגייס למלחמה, ולא לעמוד ולשקול "הלנו אתה אם לצרינו". אם יואב שוקל אם לתמוך בדוד או לתמוך באבשלום, זה עצמו חטא חמור. חמור עבור כל חייל, ועל אחת כמה וכמה עבור שר הצבא.

מספיק שמן פֶּפֶךְ השמן הטהור שמצאו במקדש, ואם כן רק שבעה ימים היה הנס ולא שמונה! תירוצים רבים נאמרו על קושייה זו, אבל לעניננו נוגע תירוצו של הגה"צ ר' שמחה זיסל זיו זצ"ל, הסבא מקלם. הסבא מקלם מבאר ("חכמה ומוסר" ח"ב מאמר ס"א), שאם היינו עושים חנוכה שבעה ימים בלבד, היינו מראים בכך כאילו ישנו הבדל בין שמן של נס לשמן של טבע, ששמן של נס דולק ע"י הקב"ה, ושמן של טבע דולק "מעצמו", "באופן טבעי". על כן קבעו חז"ל שמונה ימי חנוכה ולא שבעה, כדי להראות שאין הבדל בין שמן של נס לשמן של טבע, וכשם ששמן של נס אינו דולק מכח חוקי הפיסיקה אלא מכח גזרתו של מלך מלכי המלכים שציוה עליו לדלוק, כך גם שמן טבעי אינו דולק מכח חוקי הפיסיקה אלא מכח גזרת ה'. ובלשון אחרת: מי שאמר לשמן שידלק שמונה ימים, הוא זה שגם אומר לו תמיד לדלוק פְּשֵׁעוֹר הזמן הרגיל, ואין כל הבדל בזה בין שמן של נס לשמן של טבע. "כל דברינו ומקרינו כולם נסים", גם אלו המתרחשים בדרך הטבע. מה הפשט בזה? וכי אין טבע?! האם כל לימודי הטבע הם שקר?! כל המדע הוא שקר?! כמוכן שלא. הטבע קיים. אלא שהטבע נברא רק כדי שיהיה נסיון לאדם. אם היינו רואים שכל מחלל שבת מת מיד, וכל שומר שבת נהיה בריא ועשיר ומאריך ימים, לא היה לאדם נסיון אם לשמור שבת או לא. כמו שאדם בריא בנפשו לא מסתפק האם לאכול לארוחת הבוקר לחם או רעל מסוכן, כך לא יהיה גם מי שיסתפק אם לשמור שבת או לא. מי זה יעיז לחלל שבת אם ידוע שכל מחלל שבת מת מיד? לכן, כדי שיהיה נסיון לאדם אם לשמור שבת או לא (וכן לגבי שאר כל המצוות), ברא הקב"ה את חוקי הטבע, כדי שלעיני בשר יהיה נראה כאילו חוקי הטבע הם שקובעים מה יקרה בעולם, ולא חוקי התורה. אם כך, יש כבר מקום לטעות ולחשוב שאפשר לחטוא ושום דבר לא יקרה. ממילא האדם נמצא בנסיון, אם לחטוא או שלא לחטוא.

לשם מה נחוץ הנסיון הזה? כדי ליתן שכר לאלה שעומדים בנסיון. אם יש נסיון, יש מקום לתת שכר למי שבחר בטוב. אם אין נסיון, לא מגיע שום שכר למי שבחר בטוב, שהרי לא לשם שמים בחר בטוב, אלא כדי שלא להזיק לעצמו, שהרי אם היה בוחר ברע היה מת מיד, ומי זה רוצה למות מיד? ממילא, כדי שיהיה מקום לתת שכר לצדיקים, ברא הקב"ה עולם כזה, שלעיני בשר נראה כאילו הוא מתנהג על פי כללי הטבע. אבל עלינו לדעת שהאמת היא שאין זה כך! עלינו להאמין "בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון" (הרמב"ן הנ"ל).

הבחירה - מרידה במלכות שמים

והנה, בכמה מקומות מצאנו, שהנביאים תוהים על הענין של צדיק ורע לו רשע וטוב לו. משה רבנו מבקש מה': "הוֹדְעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶיךָ" (שמות לג, יג), מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו (ברכות ז, א). גם ירמיהו אומר: "צדיק אתה ה' כי אָרִיב אֵלַיךְ, אֶךְ מִשְׁפָּטִים אֲדַבֵּר אֹתָךְ, מִדּוֹעַ דֶּרֶךְ רִשְׁעִים צָלַחְתָּהּ, שָׁלוֹךְ בְּגֵדִי

קושיית חז"ל על הבריאה לעומת קושיית המדענים

המדענים "מקשים": איך יתכן לומר שהעולם קיים רק חמשת אלפים ושבע מאות שנה? הרי לפי חוקי הטבע הידועים לנו, יש צורך במיליארדי שנים כדי להגיע לעולם מפותח ומשוכלל כפי שהוא היום. האמת היא שקשה להבין את השאלה הזו. הרי יש מאין לא יכול להתפתח גם במיליארדי שנים, וא"כ מי שיכול לברוא יש מאין, יכול גם לברוא יש מיש בששה ימים. אבל יש כנראה כאלו שאינם עושים את החשבון הפשוט הזה, ושואלים: איך יתכן שעולם מורכב כל כך, כפי שאנו מכירים אותו, התפתח בששה ימים בלבד.

והנה, להבדיל מן ה"מדענים", כשחז"ל הביטו על מעשה הבריאה כפי שהוא מתואר בתורה, היתה להם דוקא קושיה הפוכה לגמרי מ"קושיית" המדענים. חז"ל שואלים: "בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר? והלא במאמר אחד יכול להבראות! (אבות פ"ה מ"א) כלומר: מה שקשה על תאור מעשה הבריאה שבתורה, הוא לא איך נברא העולם מהר כל כך, אלא להפך, למה נברא העולם לאט כל כך! מדוע היה צריך הבורא לברוא את העולם בשלבים (תחילה אור, אח"כ רקיע, וכו'), היה יכול לומר "יהי עולם", ובדיבור אחד היה נברא העולם כולו בבת אחת! בשלמא פקיד בממשלה שמקבל משכורת לפי הזמן שעובד, אפשר להבין אם יעשה בכמה מיליארדי שנים מה שיכול לעשות בפעם אחת... אבל מי שהוא כל יכול, וגם אינו מקבל משכורת, למה לו "למרווח" את עבודתו על פני מיליארדי שנים? זה מה שהיה קשה לחז"ל על מעשה הבריאה, למה נברא העולם לאט כל כך. מפני שחז"ל מבינים שכוחו של הקב"ה הוא אין סופי, ושהוא אינו משועבד לחוקי הטבע, אלא להפך, הטבע משועבד לו, ואם כן מה שקשה הוא "והלא במאמר אחד יכול להבראות", ולא להפך כקושיית ה"מדענים".

חז"ל תירצו את קושייתם, מדוע נברא העולם בעשרה מאמרות ולא במאמר אחד: "להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות" (שם). אבל גם אחר תירוצם של חז"ל, יש עדיין מקום לשאול: סוף סוף למה נברא העולם בששה ימים ולא ביום אחד? הרי היה אפשר לברוא עולם בעשרה מאמרות ביום אחד! מדוע היה צורך לפזר את עשרת המאמרות על פני ששה ימים?

כמובן, איננו יכולים לדעת מה היתה מחשבת ה' בפרסו את עשרת המאמרות על פני ששה ימים. "כי גבהו שמים מארץ, כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממשבותיכם" (ישעיהו נה, ט). אבל גם בשכל הקטן שלנו אפשר לתאר לעצמנו, מה היה קורה לו ה' היה בורא את העולם ביום אחד. הרי אז היה לנו "שבוע" בן שני ימים בלבד, יום ראשון ויום שבת. אם כל יום היה שבת או ערב שבת, מתי היו לומדים פיישיות?... וגם מחוץ לשייבה, כל "שבוע עבודה" היה מורכב מחצי יום עבודה ויום וחצי חופש, ואם ההסתדרות היתה עושה "גשר", הרי שבכלל כבר לא היו עובדים... יהודים לא היו יכולים להסתדר בעולם שבו כל יום הוא שבת

וכך גם בנוגע למלכות שמים. כשיש לנו בחירה, ויש לנו "הוה אמינא" לחטוא, הרי עצם ה"הוה אמינא" הזו יש בה בחינה של מרידה במלכות שמים. אדם יושב ושוקל: "ללמוד עכשיו או לבטל את הזמן? לתת צדקה או לא לתת? לעשות כך או לעשות אחרת"?... איך יתכן להסתפק בזה?! הרי אתה עבד ה'! איזו מין "הוה אמינא" היא זו, אם לשמוע בקול ה' או לשמוע בקול היצה"ר? מחשבה זו עצמה היא מרידה, גם אם תחליט בסופו של דבר לבחור בטוב! ועל כן הנביאים מתפללים ומבקשים לחזור למצב של האדם הראשון בגן עדן, שבו היה האדם "מוכרח" לעבוד את ה', ללא "הוה אמינא" לעבור על דבריו.

הטבע אינו סיבה אלא רק סימן

כפי שהסברנו, סיבה אחת לבריאת ה"טבע" היא כדי שתהיה בחירה לאדם, כדי שיהיה מקום לתת שכר לבוחרים בטוב.

אבל נדמה שישנה גם סיבה נוספת לכך שהקב"ה מנהיג את העולם על פי חוקי טבע, חוץ מן הסיבה הקודמת. נתאר לעצמנו שלא היה טבע בעולם: אם הייתי רוצה אז לשתות כוס תה, לא הייתי יודע האם עלי להרתיח את המים על הגז או במקרר, או אולי פשוט לשים אותם על השולחן והם ירתחו מאליהם. יותר מזה: כלל לא הייתי יודע אם טוב לשתות מים היום. אולי היום כדאי דווקא לשתות נפט או משהו אחר. בלי טבע אי אפשר לדעת. אמנם אפשר לברר זאת אצל הנביא, אבל היכן גר הנביא? נניח שבבני ברק. איך מגיעים לבני ברק? עם קו מס' 402. אבל אם אין טבע, מי אמר שקו מס' 402 יגיע היום לבני ברק? אתמול הגיע קו מס' 402 לבני ברק. אבל היום?! היום אולי קו מס' 9 מגיע לבני ברק? ואולי קו אחר? ואולי בכלל לא מגיעים היום לבני ברק באוטובוס אלא על מטאטא או בדרך אחרת? החיים היו מאד לא נוחים אם לא היה טבע. ועל כן, לנוחיותנו נתן לנו ה' את הטבע, כדי שנוכל להסתדר בעולם בצורה נוחה.

אבל צריך לדעת שגם לאחר קביעת הטבע, הטבע אינו כח עצמי. רק רצון ה' הוא שפועל בעולם, אלא שרצון ה' הוא שהנהגתו תהיה נסתרת ע"י הטבע. ובלשון בני הישיבות: הטבע אינו "סיבה" אלא רק "סימן". אתה רוצה להרוות את צמאונך? יש לך סימן: כבר הרבה פעמים מים הרוו את צמאונך, ואם כן כדאי שגם הפעם תנסה לשתות מים ולא נפט. אבל המים אינם סיבה להרווית הצמאון. הסיבה היא שכך גזר ה'. אם ה' יגזור אחרת, יהיה אחרת. זה מה שה' מלמד אותנו ארבעים שנה במדבר עם המן: "וַיֵּאָכְלֶךָ אֶת הַמֶּן... לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדוֹ יַחִיהַּ הָאָדָם, כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יַחִיהַּ הָאָדָם" (דברים ח, ג). הלחם אינו מחייה את האדם בגלל ויטמינים או חומרים אחרים שיש בו, אלא בגלל גזרת ה' שגזר שלחם יחיה את האדם. אם ה' ירצה, ה' יכול להחליט שמהיום והלאה אדם יחיה גם בלי ויטמינים. יכול להיות שהיו ויטמינים גם במן, אינני יודע. אבל אין בזה נפקא מינא. אם הקב"ה אומר ש"לא על הלחם לברו יחיה האדם", אז "לא על הלחם לברו יחיה האדם". אפשר לחיות ארבעים שנה עם מן, גם אם אין בו ויטמינים. הקב"ה הוא נותן את האוכל, והוא גוזר איך תחיה.

הטבע כהוכחה לאמונתנו

יש מן ה"מדענים" שטוענים, שהעולם נוצר מאליו, ע"י פיצוץ גדול (BIG BANG). כשמסתכלים על העולם ועל חוקי הטבע שבו בעינים בלתי משוחדות, אי אפשר לחשוב שעולם נפלא כזה נברא בפיצוץ מקרי. ראיתי תוצאות של כמה פיצוצים, אף פעם לא יצא מהם דבר טוב. איך אפשר אם כן להאמין שפיצוץ מקרי יצר את כל העולם הנפלא הזה, שכולו מלא חכמה? לדוגמה: האיזון הנפלא בין כח המשיכה וכח הדחייה. הרי אם כח המשיכה בטבע היה קצת יותר חזק, היינו כולנו עפים אל השמש ונשרפים, ואילו כח הדחייה היה קצת יותר חזק, הארץ היתה מתרחקת מהשמש והיינו קופאים למוות. לא היה אפשר לקיים חיים בשום צורה שהיא. גם בתוך הגוף שלנו, אם כח המשיכה היה קצת יותר חזק היינו מתכווצים, ואילו כח הדחייה היה יותר חזק היינו מתפזרים ח"ו לארבע רוחות השמים. כשרואים נמלה קטנה מטיילת - מי נתן לגוף הקטנטן הזה שבקושי תופס מקום, שְׁקָל למצוא את מזונה ולהחביא אותו? פלאי פלאים! הנמלה, הדבורה, כל בעלי החיים, לומר שכל זה נוצר מאליו מפיצוץ אדיר - הרי זו שטות מוחלטת. אני תמיד אומר: כשרואים את העולם רואים את כוחו של הקב"ה, וכשרואים שבכל זאת ישנם כופרים, רואים את כוחו של השטן, להבדיל. זהו רק מעשה שטן, שאפשר לכפור במציאות הבורא למרות שרואים את החכמה העצומה שבבריאה.

גם ההסטוריה מוכיחה את מציאות הבורא ואת אמיתות התורה. התורה הזהירה אותנו שנגלה מארץ ישראל, והבטיחה שה' יקבץ אותנו גם אם נהיה בקצה השמים, ואנחנו רואים ב"ה שהדברים מתקיימים! לפני מאתיים שנה יהודי היה צריך להיות מאמין כדי להאמין שהדבר יתקיים. היום אין צורך להיות מאמין. הדברים מתקיימים בפועל מול עינינו! נכון שעדין לא כל בני עמנו התקבצו לארץ ישראל, ישנם כאלו שנמצאים עדיין בגולה, ישנם גם כאלו שנטמעו בין הגויים ואינם יודעים כלל על יהדותם, אבל חלק גדול מעמנו התקבץ לארץ ישראל, וממילא קל כבר להאמין שגם שאר בני ישראל יתקבצו לכאן במהרה בימינו ע"י אליהו ומשיח צדקנו.

גם תולדות ארץ ישראל מוכיחים על אמיתות התורה. רש"י יושב בגולה בצרפת בתקופה שבה כל אומות העולם נלחמות על ארץ ישראל, הצלבנים מצד אחד והמוסלמים מצד שני, וכותב שהארץ תהיה שממה עד שישראל יחזור אליה (ויקרא כו, לב). והיא אכן נשאר שמה! לא חשוב מי מנצח, אם הצלבנים מנצחים או הערבים מנצחים, הארץ נשאר שמה במשך כל הדורות, עד שישראל חוזרים אליה. היום לא צריך להיות מאמין כל כך, מספיק לפקוח את העינים לראות איך הדברים התקיימו.

התורה כותבת על ישמעאל: "והוא יהיה פרא אדם" (בראשית טז, יב). בזמן שנאמרו הדברים כל האומות היו פראיות. והנה רק ישמעאל נשאר פרא אדם עד היום! גם הגויים מבינים שישמעאל הוא פרא אדם, ולכן לא דורשים ממנו מה שדורשים מעם מתורבת כמו ישראל. רואים את נצחיות תורה. כל הטבע מעיד שמה אמת ותורתו אמת. ליל ראש חודש שבט היום. לעומת שבת שלא איקרי מועד, כפי שהזכרנו לעיל, ראש חודש איקרי מועד (ערכין י, ב).

או ערב שבת. לכן, לצרכנו ברא הקב"ה את העולם בששה ימים ונח רק ביום השביעי. עם זה יש לנו ב"ה אפשרות להסתדר. ודאי יש גם טעמים אחרים, על פי קבלה ודרכים אחרות, למה נברא העולם בששה ימים ולא ביום אחד, אבל בשכל הפשוט אולי ניתן להבין כפי שהסברנו, למה לא נברא העולם ביום אחד. על כל פנים, ודאי שהטעם לזה איננו מפני שהקב"ה אינו יכול לברוא את העולם ביום אחד. הקב"ה כל יכול, וודאי שמצדו היה יכול לברוא את הכל גם ביום אחד.

השבת - עדות על שלמות הטבע

אנו אומרים במזמור של יום השבת: "טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון" (תהלים צב, ב). ובכל זאת, אין אומרים הלל בשבת. בימים טובים אנו אומרים הלל, אבל בשבת איננו אומרים הלל. וקשה: הרי שבת גם היא "מקרא קדש", ואף מקודשת מכל הזמנים, "ובַכַּחְתּוּ מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים" (תפלת ערבית של שבת), מדוע א"כ איננו אומרים הלל בשבת? - שאלה זו נשאלה כבר בגמ', ותירצו על זה: "שבת לא איקרי מועד" (ערכין י, ב). כלומר: שבת איננה "מועד", ולכן אין לומר בה הלל.

מה מונח בתשובה הזאת? לעניות דעתי מונח בזה הענין הבא: הלל נתקן רק על נס, שהוא שיינוי בטבע, ואילו שבת מסמלת דוקא את ההפך, את הסדר שבטבע שנקבע בששת ימי בראשית, סדר נפלא שאין בו שום חסרון (לכן "שבת לא איקרי מועד", כי היא מעידה על השגרה ולא על החריגה מן השגרה, שזהו המועד). "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד". "מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה'" - כי הכל שלם, הכל מושלם, ללא צורך לחרוג מן הטבע. חוקי הטבע מושלמים בחכמה נפלאה, ויש בהם מענה מספיק לכל צרכי העולם וברואיו.

מדוע בכל זאת ישנן חריגות מן הטבע ("ניסים")? - בגלל חטאי בני האדם. הירח חטא אמנם עור לפני בני האדם, אבל אח"כ חטאו גם בני האדם, ועל כן באים בעולם שינויים ותקונים. לכן, במוספי השבת ובקרבן תמיד, שהם כנגד מעשי אלקינו, אין שעיר חטאת (רק עולות). כי מעשי אלקינו הם שלמים, אין בהם חטא וחסרון ח"ו. אבל במוספי שאר מקראי הקדש, וכן במוסף ר"ח, יש חטאת, כי הם באים על חסרונות, לתקן את חטא הירח (ראש חודש), את חטא אדם הראשון (ראש השנה), את חטא העגל (יום הכפורים) ואת החטאים שגרמו לנו לרדת למצרים (ע"י נדריים לב, א), אשר גרמו ממילא לצורך להוציאנו משם בניסים (פסח), וללכת במדבר ארבעים שנה (סוכות). השבת היא מעשה אלקינו, על כן אין בה צורך בחטאת, היא שלמה לגמרי. וכן התמיד, הוא מעשה אלקינו - דבר יום ביומו. לעומת זאת הימים הטובים באים לתקן חטאים מסוימים שהם מעשי הבוראים, על כן יש בהם צורך בחטאת. לכן במועדים אומרים הלל (חוץ מבר"ה וביוה"כ, שלגביהם מבואר בגמרא שאין לאמר בהם הלל בגלל שהם ימי דין), אבל בשבת אין אומרים הלל, כי היא מעידה על הטבע, ולא על הנסים שהם חריגות מן הטבע, ורק עליהם אומרים הלל.

אולי מותר לומר, שמועד הוא לא רק מלשון זמן שה' מתוועד בו עם עמו, אלא גם מלשון מעידה, שזהו זמן התיקון למעידות שלנו. יש כאן אפילו לשון נופל על לשון, כתוב באיוב: "מועדי רגל" (איוב יב, ה), אפשר א"כ לומר שהמועדים והרגלים הם התיקונים למועדי הרגל, לאלה שרגלם מעדה. יהי רצון שנזכה במהרה בימינו לתיקון השלם, ש"מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד", במהרה בימינו, אמן!